

BÜYÜK MİLLET MECLİSİ'NİN SAYIN BAŞKANI,

AZİZ DİNLEYENLER.

Mahkemelerimizin yıllık dinlenmelerini bitirip terkar çalışmaya koyuldukları günde yaptığımız bu toplantılar, artık değişmez bir âdet halini aldı ve kat'i mânasını buldu:

Çalışma yılı başlangıcı törenlerimiz, geçmiş bir yılın Türk Adalet hayatını bir gözden geçirmeye imkân verdiği gibi, aynı zamanda gelecekteki Adalet faaliyetlerimizin daha mükemmel, daha kusursuz ve daha tam olmasını temin yolunda gerçekleşmesini arzuladığımız yenilik ve tedbirleri, birer temenni halinde izhar etmeliğimize vesile ve imkân verir oldu. Bu suretle, Adalet faaliyetinin hem dinamik bir t etkini yapmış ve hem de bünyesi bakımından işleyişindeki intizam ve ittirâdı ve sarsılmazlığı sağlayacak çareleri araştırmış oluyoruz.

Modern bir demokrasi devletinde adalet, kişiler arası münasebetleri, hakka uygun bir şekilde geliştirmek vazifesini görür. Bu maksatladır ki; Adaletin, kanun üstünlüğünü temin etmek rolünden bahsedilir. Ve yine bu gaye iledir ki; adalet, kanun devletleri için en başta gelen hayatî bir mesele olarak mütalâa edilmek zorundadır.

Ancak, unutmamak ve hatırdan çıkarmamak lâzımdır ki, adalet, kendi kendine işleyen, bizatihi hareket eden muhayyel ve sadece akıl âlemine giren bir mekanizma değildir. Adalet, bütün bir yetişkin beşeri eleman ekibinin fikren ve bedenen faaliyeti ve çalışması sayesinde tahakkuk eder. Bu gerçek dolayısıyla de adaleti, onun işleyişinden faaliyet gösteren insanlardan "ayrı bir şekilde düşünebilmek çok güçtür. Filhakika, adaletle, onun meydana getirdiği cihaz içerisinde görevlendirilmiş bulunan çeşitli beşer elemanları arasında dinmeyen ve mütemadi bir münasebet mevcuttur. Asıl cihazdan beklenen istifade, cihazın emrine verdiğimiz faaliyet unsurlarının kalitesine göre, adar veya eksilir.

Yargıtay, bu kalite'i unsurlan sinesinde toplayan bir yargı manzumesi olmak bakımından, yargıçlardan herhangi birinden mahrum kaldığı vakit, bu manzumede hissedilen sarsıntının, mutlaka farkına varılıyor. Geçen adalet yılında, bizi hırpalayan sarsıntılar, en çok şaşırtıcı ve üzücü mahiyette oldu, beklenmedik, umulmadık, hatıra gelmedik zamanda, birdenbire Başsavcımızı kaybettik.

Cumhuriyet Başsavcımız, bu zengin gönüllü, hür düşünüşlü, âdil vicdanlı, büyük arkadaşımız; teşhir etmesini, kendine bent etmesini hiç kimsenin bilemediği şekilde âşinâsı olduğu tek mil kalbleri beraberine alıp aramızdan uzaklaştı.

Fahrettin Karaoğlan, dürüst meslek mazisi hayırhah yaradılışı, tek mil mahremiyetlere saygı ve alâka ile eğilmesini bilen itina ve dikkati ile herkese kendisini sevdirmiş, takdir ettirmiş, çalışkan, halûk, insanlık davalarına karşı daima hisli, tertemiz yürekli yüksek bir yargıcımızdı.

Kendisinin kaybı Türk adaleti için ve Yargıtay'ımız için derin bir acı oldu. Tek mil hayatı ile, çalışması ile ve eserleriyle geleceğin Türk yargıçlarına parlak bir örnek teşkil eden aziz ölünün hâtırasını huzurunuzda bir dakikalık bir saygı sükûtu ile anmak, onun mübarek ruhunu şad etmek olacaktır.

(Bir dakika sükût)

Sayın Yargıçlar,

Her yıl birkaç seçkin arkadaşımızı topluluğumuzdan uzaklaşmak zorunda bırakan yaş haddi hükümleri, bu sefer de bizi beş meslektaşımızın çalışma ve yardımından mahrum etti.

Başkan Demirelli, bu arkadaşlarımızın başında geliyor. Tam 20 yıl Yargıtay çatısı altında bilgisi, fikirleri ve edebî zevki ile temayüz etmiş bulunan Demirelli arkadaşımızdan vereceği ilmî eserler ile hukuk hayatımızın daha çok zaman faydalanacağından şüphe edilemez.

Yargıtay'ımızın Birinci Ceza Dairesi, geçen temmuz ayınının 13 üncü günü hakiki bir paralizi buhranı geçirdi. Bu tarihte, Birinci Ceza Dairesi, İki yargıçından birden aynı günde mahrum kaldı. Âkil Aksöz ve Ali Rıza Oğan arkadaşımız, yaşları bakımından, yine vazifelerinden uzaklaşmak zorunda kaldılar. Aynı hal, Rauf Kural ve ismail Hakkı Kutengin arkadaşlarımız için de tahakkuk etti. Bütün bu ayrılmaları, üzüntü ile, esefle karşıladığımızı söylemeğe ne hacet! Bu sayın meslektaşlarımıza afiyet ve esenlik dileklerimizizi tekrarlamakla bahtiyarlık duymaktayım.

Bu mahrumiyetlere mukabil Yargıtay'ımız, kaybı ile sonsuz acılar duyduğu Başsavcısının yerinde eski bir aile uzvu olan Sayın Kâzım Berkert görmekte, sevinmek ve teselli bulmak imkânını elde etti. Kendisini daha önce, Yargıtay camiasında, birçok başarılı görevleri yerine getirdiği sırada da tanıdığımız ve yakından bildiğimiz değerli arkadaşımıza yeni görevinde başarılar dilerim.

UYUŞMAZLIK MAHKEMESİ

Geçen yıl içerisinde, Türk adalet hayatı, çok önemli bir kazanç elde etti. Eksikliğini, yokluğunu hayli zamandır hissetmekte olduğumuz "UyuşmazlıkMahkemesi" kuruldu ve çalışmaya başladı. Tek tuk dahi olsa, bazı davalar için yurttaşlar, bunları gördürecek ve adaletin gerçekleşmesini sağlayacak bir kapıya başvuramıyorlardı. Yine pek nadir de olsa, bir takım hallerde aynı dava, çeşitli mahkemeler tarafından görülmek isteniyor ve böyle çeşitli yargı yerlerinde bakılan aynı iş için, birbirinden farklı kararlarla karşılaşmak tehlikesi ortaya çıkıyordu. Nihayet, bazı hallerde verilmiş hükümler arasında, mevcut farklar yüzünden de ilgililer, adalete kanamıyorlar, inanamıyorlardı. Uyuşmazlık Mahkemesi'nin kurulması sayesinde, bu gibi durumların ortaya çıkması önlenmiş oldu. Her davanın mutlaka görülebileceği ve yalnız orada görülebileceği bir yargı yeri belli etmek, bu suretle imkân dahiline girmiş oldu. Bu sayededir ki: Yıllardan beri kesin neticeye vardiirilamamış bazı davaların bakılmaları, gerekli bulunan yargı mercileri kısa bir zaman içerisinde belli edilebildi. Bu itibarladır ki; modern devletler için gerçek bir ihtiyacı karşılamakta olan Uyuşmazlık Mahkemesi'nin kurulması ve işlemeye başlaması, memleketimiz hukuk ve adalet bünyesinde büyük ve önemli bir boşluğu doldurmuş bulunuyor.

YARGITAY'IN FAALİYETİ

Yargıtay, herşeyden önce, hukuk prensipleri üzerinde işlemek, bu prensiplerin bütünlüğünü ve dokunulmazlığını sağlamakla görevli bir adalet cihazı olduğu için,

kendisini en sıcak ve yakın bir şekilde ilgiliyen ana mesele, istikrarlı içtihadlar yaratmak meselesidir. Lâkin, bu yaratıcı faaliyet, Yargıtay'ın genel çalışma hayatının bir görünüşünden, sadece bir safhasından ibaret kalıyor. Bu bakımdan adalet faaliyetinin yüksek organını ilgileyen meseleleri, bir taraftan geçen yıl içerisinde yaratmağa muvaffak olduğu içtihad, diğer taraftan da Yargıtay'ın çalışmasını ilgileyen hususlar olmak üzere mütalâa etmek zarureti vardır.

Geçen yıl çalışmalarında Yargıtay 25 kadar (Karar Birleştirme Kurulu) kararı verdi. Bu kararlar usul hukukuna, medeni ve ticari eşlere ve ceza işleri ile dağınık bir takım meselelere, dair olmuştur. Bunlarda da tatbik olunan genel hukuk prensipleri, kanunun yorumlanması esaslarına, kanun yürürlüğüne hâkim olan ana prensiplere ve ceza hukukunun anahtar bir prensibine dokunmaktadır.

Kanunların yorumlanması bakımından Karar Birleştirme Kurulu'nca teyit olunan prensip, Kurul'un ayrı ayrı kararlarında ifade olunmuştur.

Bunlardan 4 Nisan 1945 tarihinde verilmiş olan kararda, icra ve iflâs Kanununun belli bir hükmünün devlete uygulanıp uygulanmayacağı tetkik edilmişti. Yargıtay, devletin haiz olduğu egemenlik hakkını münakaşa etmemekle beraber devlete ancak istisnai bir halde imtiyazlı bir durum tanımış olan kanunun özel bir hükmünün genişletilmesine ve kıyaslama yolu ile başka hallerde dahi uygulanmasına imkân bulunmayacağına ve çünkü ayrıltı hükümlerinin kıyas, yolu ile genişletilmelerinin hukuk prensiplerine uygun bulunmadığına karar verdi.

Ceza davalarına katılacakların durumlarının ve haklarının incelenmesi dolayısıyla verilmiş, 16 Mayıs 1945 tarihli diğer bir kararında, Karar Birleştirme Kurulu, çok ilgi verici önemli bir hukuk konusunu ele almış ve memleketimiz hukuku yönünden çok hayırlı bilim neticeleri verecek olan bir sonuca varmıştır.

Bilindiği üzere : (Kanunlar hükümlerinin) yorumlanmasında başlıca iki telâkkiye göre hareket olunur. Bunlardan ilki, umumiyetle Avrupa ve Lâtin memleketleri hukuklarının takip etmekte oldukları esastır. (Kara Avrupa'sı Sistemi) adını dahi verebileceğimiz bu usulde kanun mahkemelerde yorumlanırken yasama organında cereyan etmiş olan görüşmeler ile kanun tasarısının baştarafına geçirilmiş olan gerekçeler gözönünde tutulmadır deniyor. Bu tarzda hareket olunmakla kanun yapıcı makamın iradesi meydana çıkacaktır. Yani, kanunun kabulü sırasında ifade edilmiş olan görüşlerden hare-ket olunarak kanun hükmünün cevherini teşkil eden hakiki fikrin ortaya konulmasına çalışılmalıdır.

Kanunun hazırlanmasına ve görüşme safhalarına ait vesikalara dayanarak yorumda bulunulmasını müdafaa eden bu görüşün karşısında, (Anglosakson telâkkisi) diye anılan diğer bir görüş yer almış bulunmaktadır. Buna göre, kanun, kabul edildikten sonra onu yapanın iradesinden ayrılır. Binaenaleyh, kanunun mânasını, ancak bizzat metinde aramalıdır. Zira kanun, bir kül teşkil eder. Kanun ne ise odur. Olaylara uygulanması gerekli kurallar ancak ve yalnızca kanunda yer almış bulunan hükümlerin tümünden çıkarılmak lâzımdır.

Devrimizin büyük hukuk bilginleri, Anglosakson telâkkisini, diğerinden üstün ve daha demokratik sayıyorlar. Türk hukuk bilginleri içerisinde Anglosakson sistemine taraftar olanların sayısı ise, pek azdır. Mahkemelerimize gelince bu noktada, kafi bir

yol tutmamış olmalarına rağmen ekseri hallerde, Kara Avrupa'sı sistemi uygulanmakta idi. Bu defa, Karar Birleştirme Kurulu'nca konulan prensip ortalama bir çözüm yolu bulmuş oldu. 16 Mayıs 1945 kararına göre kanun metninden, bir mâna çıkarmak mümkün bulunduğu müddetçe gerekçelere müracaat suretiyle yorumda bulunmak caiz değildir.

Kanunun yürürlüğe girmesi ana prensibi hakkında açıklanan esaslara gelince, bunlar Karar Birleştirme Kurulu'nun 6 Şubat 1946 ve 22 Mayıs 1946 tarihlerini taşıyan iki kararında ifade edilmiştir.

22 Mayıs 1946 kararı kanunun geçmişe dokunulmazlığı prensibini esas olarak koyduktan sonra bu halin belli ayrıntılarını ele almış ve bu noktada kamu düzenini ilgilleyen kanun hükümleriyle, metnlerinde, geçmişe dokunacakları hakkında açıklık bulunan kanunlardan bahsetmiştir. Bu suretle, genel hukukun, önemli bir meselesi çözümlenmiş oluyor. Filhakika, bilindiği gibi Türk Anayasa Hukuku Esasları arasında, kanun yapıcı makamı, yasama faaliyetleri sırasında geçmişe dokunacak hükümler çıkarmaktan men eden bir hüküm yoktur. Gerçi, yasama organı her zaman bu yolda kanun hükümleri koymaktan çekinmekte ve edinilmiş hak durumlarını sarsabilecek hükümler kaleme almaktan, uzak bulunmaktadır. Ancak Amerika Birleşik Devletleri Anayasa-sı'nda görülen ve bu devlet kongresine, geçmişe dokunan kanunlar çıkarmaktan men eden hükme benzer bir hüküm memleketimiz Anayasası'nda yer almamıştır. Binaenaleyh, kanunların yürütülmesi bakımından mahkemelerce takip edilmesi gerekli bulunan prensiplerde, genel birer hüküm halinde, kafi şeklini ve ifadesini bulmuş değildir. Karar Birleştirme Kurulu'nun bu kararı ile artık meselenin, istikrarlı bir hal suretine kavuşturulmuş bulunduğundan şüphe olunamaz.

Kanunun geçmişe dokunmazlığı prensibini diğer bir karar, 6 Şubat 1946 tarihli Karar Birleştirme Kurulu Kararı, ayrıca ele almış bulunuyor. Kanun, yayınlanmazdan önce, meydana gelmiş bulunan olaylara uygulanamayacağından, bu karar da, Yargıtay 431 sayılı Kanun hükümlerinin kanunun yayınlanmasından evvel ölmüş bulunan Osmanlı Padişahlarının malları hakkında tatbik olunmayacaklarına hüküm etmiştir.

Hukukî durumların hak sahipleri için sağlaması şart olan, güvenme ve inanma bakımından bu kararlarla tesbit ve teyit edilmiş bulunan prensipler, birinci derecede önemi haizdirler.

Karar Birleştirme Kurulu'nun ceza hukukunu anahtar bir prensibine dokunduğunu söylediğim kararına gelince; bu kararda, ceza hukukunun "Kanunsuz ceza olmaz" prensibi ifade edilmiş bulunmaktadır. Bazı mahkemelerimiz, ormanlarımızı ilgilleyen hükümlerden bir kısmını uygularken vatandaşlara bu hükümler metinlerinden çıkardıkları mânaya göre, muhtelif cezalar vermekte idiler. Bu cezalardan bir tanesi kanunun açıkça öngörmekte olduğu bir ceza, olmadığı için Yargıtay, bunu hüküm altına alınamayacağına karar verdi.

Bu karar ile modern hukukun doğrudan doğruya demokrasi fikirlerinden ilham alarak gerçekleştirmeye muvaffak oldukları bir ana prensip, kanun metinlerinden, millî hayata da intikâl etmiş ve Türk adaletinin güzel bir şaşmazlık örneğini vermiştir.

Yüce Yargıçlar,

Yargıtay'ın, bazılarını tahlile çalıştığım içtihatları meydana getirmek için sarfettiği uğraşmalar ve gayretler, bu yargı yerinin, genel olarak çalışmalarını ilgilleyen hususlardan, ayrılmaz bir bütünün, küçük bir parçasıdır.

1945 yılında Yargıtay'a (90000) dava dosyası gelmişti. Bunlardan (76000) tanesi aynı yıl içerisinde bakılabildi. 14000 dosya 1946 yılına devrolundu. 1946 yılının ilk 5 ayı içerisinde Yargıtay'a yeniden (40000) dosya geldi. Bu suretle eldeki toplam (55000)'i buldu. Bu sayıdan yine aynı müddet içerisinde (4000)'i karara bağlandı. Görülüyor ki, Yargıtay'a gelen dava dosyalarının beşte birinden fazlası, aynı yılın yargı faaliyeti devresinde ele alınamamakta ve yıldan yıla devredilen davalar miktarı, gitgide bir çığ gibi yuvarlanıp kabarmaktadır. Bu tempoda bir iş hacmi ile, bu rakamlar karşısında halen mevcut ve ileride doğabilecek mahzurları önlemek için, tedbirler düşünülmesi, zaruri bulunuyor. Ancak görünüşte, Yargıtay'ı ilgilleyen bu meselenin halli hakikatte; genel adalet hayatımızla ilgili ve bünyeye dokunan meselelerin halli ile mümkündür.

Bizim bu husustaki düşüncelerimiz bellidir. Yargıtay bir prensip mahkemesidir. Hukukî cihetlerden gayri noktalarla uğraşmamalıdır. Ancak, bu takdirde, hukuk yaratıcılığı ödevini, salim ve huzurlu bir şekilde ifa edebilir. Daireler sayısının çokluğu, içtihatlar arasında çıkması muhtemel aykırılıklar bakımından, mahzurlu bulunmaktadır. Normal bir çalışma ve kuruluş seviye ve ölçüsünde kalmıyacak olursak, asıl görevimizi, memleket adaletinin bizden istediği işi lâyıkiyle görememek tehlikesi ile karşılaşırız.

Şu halde tedbir, çare ne olmak lâzımgelir? Hattâ tedbir değil, tedbirler ne olmak icap eder? Denilebilir ki, başlıca iki grup tedbir düşünülmesi mümkündür : Bunlardan birincisi; vatandaşların, mahkemelerden verilen kararlara kanmadıkları takdirde, doğrudan doğruya, Yargıtay'a gelecek yerde basamak bir yargı yerine, yani istinaf kademelerine başvurmasını sağlamak tedbiridir. Bu tedbirin devletçe de düşünülmesi çok sevinmeye değer bir şeydir. Bu bakımdan, yakın gelecekte Yargıtay'ın dosya sağanağı şaşkınlığından kurtulacağını ümit etmek ve hattâ bundan emin olmak, hakkımızdır.

ikinci grup tedbirlere gelince; bunlar, istinaf kuruluşuna bağlı olarak mütalâa edilebilecekleri gibi ayrı olarak da ele alınabilirler. Bu tedbirleri, bir kelime ile (Yargıtay incelemesine sunulacak davaların, ayıklanmasını amaç tutan tedbirler) diye isimlendirebiliriz. Bu bakımdan da bir taraftan hukuk davalarını ve diğer taraftan ceza işlerini birbirinden ayırmak ve ayrı ayrı gözden geçirmek, muvafık olur.

Hukuk davaları çeşit çeşit sebeplerden ileri geliyor. Bu sebepler arasında, bir çeşidi var ki, uzun yıllardan beri âdeta hakiki bir devamlılık göstermektedir. Bunlar, göçmez mallara dair anlaşmazlıklardan çıkan davalardır. Bu davalar sayısının, vücutte getirdiği münhanideki değişmezlik, sebeplerini doğuran durumların, sürüp gitmesinden hâsıl olmaktadır. Şayet, bu sebepleri doğuran durumlardaki devamlılığı ortadan kaldıracak olursak, bunların, illetlerini teşkil etmekte oldukları anlaşmazlıklar da aynı nisbet içerisinde azalmaya doğru gidecektir. Binaenaleyh; göçmez mallara dokunan anlaşmazlıkların, gerek sayılarının düşmesini ve gerekse, mahkemelerde görülüp karara bağlanmalarını kolaylaştırmak için herşeyden önce, tapu ve kadastro işlerimizi ele almak zaruridir. Tapu kayıtları olsun, kadastro yazınları olsun eksiksiz ve hakikate uygun birhalde bulunmalıdır ki, bir mülkün, cevherine taallük eden haklar

üzerinde, anlaşmazlık çıkması ihtimalleri, azalmış bulunsun. Halbuki; tapu kayıtlarımız ve tapu dairelerinde görülmeleri lâzım gelen muamelelerin ifa şekilleri, bugünkü halleriyle böyle bir neticenin istihsaline imkân vermiyor. Tapu işlerimiz çok yavaş yürümektedir. Tapusuz göçmez malların sistemli bir çalışma ile tapuya bağlanması işi, biran önce tamamlanmak lâzımdır. Bir toprak parçası üzerinde sahibinin mülkiyet hakkını tesbit eden modern vasıta, tapu senedi veya tapuda bu toprağa ait olan kayıttır. Bu kayıtlar, sınırlama bakımından, muntazam olarak yapılmışlarsa ileride çıkabilecek anlaşmazlıkların önüne geçilmesi ve kolayca ortadan kaldırılması da o nis-bette süratle ve kesin olur.

Tapu meselesi, kadastro işi ile, bir arada mütalâa edilmek icabeder. Yurdumuzda kadastro işlerinin yürüyüş ve inkişaf temposu istenilen hıza kavuşturulabilmiş değildir. Gerçi bazı yabancı memleketlerde ve meselâ Fransa'da bu memleket ülkesinin kadastro işlerinin tamamlanması 45 yılda mümkün olmuştur; Türkiye gibi geniş ülkeli bir memleket için dahi bir hayli zamana ihtiyaç vardır; bu zaman ise henüz geçmemiştir, diye düşünülebilir. Ancak unutmamak gerektir ki, Fransa, kadastro işine başladığı zaman takvim yılı 1807'yi gösteriyordu. O devrin yüzölçümü tesbiti vasıtaları ile çağımız teknik araçları arasında fersahlarca fark vardır. O devrin yarım asırlık uğraşma istediği iş, zamanımızda bunun onda biri kadar bir müddet içersinde tamamlanabilmelidir. Buna kafi ihtiyacımız vardır. Çünkü, ancak kadastro sayesinde ki, mal sahibi mülkünün muhtevasını ve tatbik çizgilerini görebilir. Bu bakımdan kadastro yazımları, göçmez malların hukuk durumlarını göstermiş olurlar ve ancak kadastromuzun düzgünlüğü halinde sınır anlaşmazlıkları ortadan kalkabilir. Bu münasebetle şunu da söyleyeyim ki, yurdumuzun akarsular rejimini etraflı ve ekonomik gelişmeleri kolaylaştırıcı bir şekilde ıslâh etmek ve yenilemek mecburiyetindeyiz. Mahkemelerimizi meşgul eden davalar çeşidinin bir kısmını da böylece daha düşük' bir sayıya indirmiş olacağız.

Mahkemelerde görülmekte olan işlerden bazıları vardır ki, bunların sayısı ezici olmamakla beraber.gerek yargıçlarımız için teşkil ettikleri güçlük bakımından ve gerekse namütenahi uzayıp gitmek temayülü göstermeleri itibariyle ele alınmaları ve haklarında bir sonuca varılması yerinde olacaktır. Bu işler, Türk Kanunu Medenisinin yürürlüğe girmesinden önce vukua gelmiş olan ölümler sebebiyle açılan miraslara dairdir. Eski miras sistemimiz ve bu sistemin bağlı olduğu esaslar Kanunu Medenin kabul ettiği sisteme nazaran çok girift ve çapraşıktır. Bunları hatasız uygulayabilmek başka bir hukuk zihniyetinin bilinmesine ve buna göre hüküm olunabilmesine bağlıdır. Yargıçlarımız ise, bu zihniyete ve bu sisteme göre yetişmemişlerdir. Elleri altında eski miras meselelerini halledebilmelerine yardımcı bir vasıta da yoktur. Bu itibarla zor bir durumdadır. Bu durumlarını düzeltmek için bir çok çareler düşünülebilir. Yargıçlarımıza eski miras işlerinin halline yardım edecek bilgileri vermek gayesiyle kurslar açılması gibi. Ancak, mesele daha ziyade bir hukuk sistemi meselesi olduğu için en doğru hal şekli, en kesin olanıdır. Eski hukuka göre bölüşülmesi lâzım gelen mirasları dahi Türk Kanunu Medenisi hükümlerine uygun olarak paylaşmak her halde en isabetli tedbir olacaktır. Bunun içinde kanun yolu ile konulacak hükümlerle belli bir tarihten sonra eski devirde vâki olmuş ölümler sebebiyle paylaşılacak miras işlerinde dahi Türk Kanunu Medenisinin koyduğu esasların yürüyeceğini tesbit etmek kifayet edecektir.

Bundan başka, Yargıtay'ın tetkikine sunulacak işleri diğer bir ayırmaya, bir ayıklamaya tâbi tutulmak ta düşünülebilir. Ekseri memleketlerde Yüksek

Mahkemelere başvurabilmek için aranmakta olan şartların bizde de uygulanması mümkündür. Bu arada belli bir davanın konusunu teşkil eden isteğin mahiyeti veya paraca ifadesi itibariyle miktarı ve ölçüsü ele alınabilir. Şu miktardan az bir kıymete dair olan davalardan ötürü Yargıtay'a başvurmanın mümkün olmadığı tesbit edilebilir. Aynı tedbiri mahkemece belli bir davada hüküm olunan miktar içinde düşünmek bittabi kabildir.

Bazı memleketler yüksek mahkemelerine başvurmanın şartı, ilgililerin hayli mühimce bir para tutan bir miktar harç ödemeleridir. Bu sistemin lehinde ve aleyhinde fikirler ileri sürmek mümkün olmakla beraber, bir memleketin ihtiyaçları ve adalet faaliyetiyle ölçülü ve denk bir harç miktarı konulmasının açık pratik faidesi ve Yargıtay'ı prensip mahkemesi olmak aslı görevi içerisinde kalmaya sevk edecek bir tedbir olduğu inkâr olunamaz.

Bugün Yargıtay, yargılama sistemi içerisinde kabul etmiş olduğumuz karar tashihi yolu, istinaf kuruluşu sağlandıktan sonra muhafaza edilmesi lüzumsuz olan bir yoldur. Halihazırda kanunsuz ve haksız yapılan karar tashihi isteklerinde bulunanlar 5 veya 10 liradan ibaret bulunan ehemmiyetsiz bir para cezası ödemeye mahkûm ediliyorlar. Bu ceza miktarı yükseltilerek haksız temyiz istekleri hakkında da aynı hüküm uygulanabilir. Nihayet, yine hatıra gelebilecek tedbirler arasında duruşmalı işlerin daha fazla tahdit olunması da vardır. Bugün usul esaslarımıza göre pek kolay hallerde mümkün olan duruşma gerek dava olunan kıymetler miktarlarının yüksek tutulmaları ve gerekse dava çeşitlerinin ehemmiyeti ve özü bakımından ayrı bir tefrike göre sınıflanması ile belli edilmelidir.

Ceza davaları bakımından da sayılan tedbirlere benzer bir takım çarelere müracaat edilmesi düşünülebilir. Ancak, bu mevzuda ceza adaletine mahsus olmak üzere ele alınması gereken diğer bir ana fikirle karşı karşıyayız Türkiye'de ceza davalarının bir kısmı ağır bir yürüyüşle hükme bağlanmaktadır. Halbuki Ceza M.U.K.nün ruhu duruşmanın tek bir celsede değilse bile, bir bütün teşkil eden mütemadi yargılama ile sona erdirilmesi gayesini taşır. Bu gayeyi gerçekleştirebilmek için duruşmaya takaddüm eden safhaların ceza davasını çok olgun bir duruma getirmiş olması lâzımdır. Böyle bir neticenin sağlanması ceza davasına ait maddi eleman ve faktörlerin olaylara ve haki-katlara uygun suretle hazırlanmış olmasına bağlıdır. Adalet hekimleri teşkilâtına verilmesini gönülden arzuladığımız itina ve dikkat bundan ileri gelmekte idi. Filhakika hazırlık yargıçları istinat edecekleri maddi ve teknik faktörler arasında bilhassa bu hekimlerin rapor ve düşüncelerini bulacaklardır. Herhangi bir hekim adalet hekimi işini göremez. Bunun, kati olarak bilinmesi icap eder.

Binaenaleyh adalet hekimleri alabileceğimiz kaynaklara olan ihtiyacımız açıktır. Bunların çoğalmasında ve ceza adaleti emrinde hizmete amade bir duruma sokulmalarıyla kazancımız pek büyük olacaktır.

Yine ceza davalarının süratle görülmesi bakımından muhtaç bulunduğumuz ikinci faktörler zümresi, polis makamlarının savcılıklara sunacakları verilerden meydana gelir. Savcı zabıta teknisyeni değildir.

Belli bir suçta o suçun işlenme şeklini, zamanını, yerini, suç mahallinde tesbiti lâzım gelen hususları, parmak izi araştırmalarını, velhâsıl daha ziyade polis tekniklerine ve kriminalistike dokunan işleri bilemez. Bilmesine imkân da yoktur.

Binaenaleyh, adalet polisi, mahkemeye gönderilecek ceza davasına konu teşkil eden suçun tekmil bu cihazlarını hazırlamış, tamamlamış olmalıdır. Mahkeme, sanık adı verilen bir şahsa kanunun gösterdiği hükümlere göre ceza verir. Bunu yapmakla da esas vazifesi bitmiş olur. Mahkemeyi bir (Skotlandyar) enspektörü zannetmekten büyük hata olamaz. Çünkü, mahkeme suçlu aramaz, arayamaz, aramak istese de bulamaz. Suçlu sanılan kimsenin mutlaka kendisine getirilmesi lâzımdır. Bu yapıldıktan sonradır ki, adaletin vazifesi başlar.

Binaenaleyh adalet polisinden çok şey bekliyoruz. Herşeyden evvel de yüksek ve teknik bir bilgi ile teçhiz edilmiş olmasını ve sırf ilmî metodlarla araştırmalar yapan bir mekanizma haline gelmesini özlüyoruz. Adalet polisi mensuplarımızın sadece feragat ve müstesna seciye sahibi olmaları kifayet etmez. Bunların pozitif ilim ve teknik usullerine âşinâ ve vâkıf olmaları, gereken vakalarda bu usulleri uygulamaları, bunları zamanında tatbik etmeleri şarttır. Şarttır, zira, ceza adaleti bu neticeler üzerinde yürüyecek ve ona göre tecelli edecektir.

JÜRİ USULÜ

Yine ceza davaları bakımından Yargıtay'ın yükünü hafifletici olacağı kadar, demokratik düşünüşe uygun gelecek olan bir sistem de muayyen davalar için jüri usulünün konulması olabilir. Jüri sistemi, çok sempatik bir sistemdir.

Pek ünlü ceza hukukçuları bu sisteme karşı haykırmaktan geri kalmamış-larsa da, jüri usulünün yaşamakta olduğu memleketlerde bu usul kaldırıldığı zaman buna tekmil halk kitleleri üzölmüşler, teessüf etmişlerdir.

Halkça idare olunan memleketlerde ceza adaletinde jüri usulünün varlığı, millet egemenliğinin bir delili sayılır. Jürilere seçilen vatandaşlar, hele memleketimiz gibi yargı görevinin millet adına yerine getirildiği devletlerde, kitlenin de bu göreve fiilen ve maddeten karışmasına örnek teşkil ederler. Bu itibarladır ki; jüri sistemi halk düşünüşüne çok mülayim gelen, tatlı gelen bir usul sayılmaktadır.

YARGIÇLARIN YETİŞTİRİLMESİ VE TERFİLERİ

Sayın Dinleyenler,

Türk adalet cihazının faaliyete geçtiği günde bir Yargıtay Başkanının kendi başında bulunduğu cihazın mensuplarını ilgilleyen meselelere dokunması biraz garip görünecektir. Lâkin, bu adalet yılı başlangıcı törenleri aynı zamanda bir dertleşme mahiyeti taşıdığı için genel olarak yargıçlarımıza dokunan meselelerden söz açarken, Yargıtay üyelerini de ilgilileyecek noktalara .dokunursam bağışlamanızı dilerim.

Memleketimiz yönünden yargıçlar meselesi balıca iki önemli safhada ^gözden geçirilmelidir:

Birincisi, yargıcın yetiştirilmesi,

Diğeri de yetişmiş yargıçtan faydalanma işidir.

Yargıcın yetiştirilmesi, onun müstakbel meslek faaliyetleri için lüzumlu bilgileri edinmesiyle başlar. Bu safha, belli bir öğrenim devresinden ibarettir. Ancak, bu devrenin başarıyla sona erdiğini ispat eden fakülte diplomasının kazanılmasından sonra asıl yargıçlık mesleğinin icra safhasıyla temasa gelmek imkânını bulacaktır.

Hukuk fakültelerini bitiren gençlerden yargıçlık mesleğini seçenler mahdut kimselerdir, pek mahdut kimselerdir. Muhtaç bulunduğumuz yargıç kadrolarını karşılamaya yetmeyecek sayıda mahdut kimselerdir.

Ankara Hukuk Mektebi açılıncaya kadar İstanbul Hukuk Fakültesi'nin yetiştirdiği mezunlara inhisar eden yargıç kadrosunun ihtiyacı, bununla tatmin edilemeyeceği anlaşıldığı içindir ki, Ankara Hukuk Mektebi açılmış ve sonradan fakülte haline kalbedilmiştir. Her iki fakülteden çıkanların hayatta takip edecekleri yolu seçmekte tam bir serbestiye sahip olmaları ve yetişenlerden büyük bir kısmının diğer devlet dairelerine ve bu aradan ödeneği bol olan iktisadi teşekküllere intisap etmeleri yüzünden ihtiyaç gün geçtikçe artmış ve bu sebepten kendilerini mecburi hizmet mükellefiyetiyle mesleğe bağlayacak yatılı tahsil usulü ihdas edilmiştir. Bidayette pek az olan öğrenci miktarının zaman zaman artırılmış bulunmasına rağmen bugün Adalet Bakanlığı hesabına Ankara Hukuk Fakültesi'nde tahsil eden bursiye öğrenci sayısı yüz adedini biraz geçecek miktardan ileri gidememiştir.

Halbuki, adlî kadrolardaki boşlukların sayısı her zaman dikkat nazarı çekecek miktardan aşağı inmediği için fakültede Devletçe okutulan öğrenci sayısının çoğaltılması bir tedbir olarak düşünülebilir.

Öğrenci sayısının çoğaltılmasını gerekli kılan sebep, izah edilen şekilde kadro ihtiyaçları olmakla beraber bunun dışında zaman zaman mülki teşkilâtda görülen inkişaf ve artmanın adli kadrolara olan tesirlerini de gözönünde bulundurmamak mecburiyetindeyiz.

Bir il veya ilçe teşkilinin yargıç kadromuza inikası bizi daima düşündürecek ve müşkülâta mâruz bırakacak durum arzeder. Elimizdeki Mehakim Teşkilâtı Kanununun 1340 senesinde uğradığı tâdiller sebebiyle her kaza merkezinde bir asliye mahkemesi teşkiline olan mecburiyet, ihtiyatkâr bulunmayı âmirdir. Adlî teşkilâtın böylece mülki teşkilâtı takip ve ona tâbi olması yüzünden çekilen güçlükleri izaha lüzum görmüyorum. Bununla beraber mülki teşkilâtın inkişafı da nihayet sosyal, coğrafi ve ekonomik ihtiyaçların yerine getirilmesinden veya idari sebeplerin doğurduğu zaruretlerden başka bir şey değildir.

Binaenaleyh devlet idaresinin esas durumunu ilgilendiren bu yürüyüşün, ifâ edilen âmme hizmetlerinin müteveccih olduğu gaye bakımından başka türlü düzenlenmesine de imkân yoktur. Kaza organının, fertlerin toplu olarak buldukları her yerde harekete geçmesindeki mecburiyet başka yoldan yürümemize mânidir.

Görülüyor ki, ihtiyaçlar, her yönden yargıç ve savcı kadrolarını, ihtiyatlarile birlikte her an hizmete müheyya bir halde bulundurmaya gerekli kılmaktadır.

Bununla beraber, itiraf etmek lâzımdır ki, mecburi hizmet yükletilmek suretiyle yargıç yetiştirilmesi hakiki ve ihtiyaçları karşılayacak mahiyette bir tedbir sayılamaz. Asıl dava; yargıçlık mesleğini çekici, arzu edilir, imrenilir bir meslek durumuna ulaştırmak davasıdır. Bunun da halli ancak yargıca bahsedilecek maddi ve manevi imkân ve üstünlüklerin sağlanması ile kabil olabilir.

Bu lüzum ve zarureti takdir eden hükümetimizin yargıç ve savcılarının terfipleri için gerekli tedbirleri ele aldıklarını sevinçle görmekteyiz.

Meslekî olgunlaşma işine gelince, bunu başlangıçta yargıçlık stajı ile sağlamaya çalışmaktayız. Yargıçlık stajı büyük şehirlerimiz adalet saraylarındaki çeşitli mahkemelerde ve savcılık kurullarında kısa kısa müddetlerle bulunmaktan ibaret kalıyor. Stajyerin büroları dolaşmakla elde ettiği istifade asla kâfi değildir. Bu faydalanmayı âzami verim mertebesine yükseltmek mecburiyetindeyiz. Bazı mahkemelerimizde stajyer o mahkeme yargıçı veya yargıçları için bir meslektaş gibi değil de, kendi işlerine lüzumsuz müdahalede bulunmaya gelmiş bir yabancı gibi telâkki olunuyor. Halkubi stajyerin yetişmesi, nezdinde yetişmekte olduğu mahkeme işlerini o mahkeme yargıçları gibi yürütmek yeterliğini kazanması halinde bahis mevzuu olacaktır. Onun yetiştirilmesi, neznine verilmiş bulunduğu mahkemeye ait bir vazifedir. Stajın müddet itibarile tamamlanmış olması yetmez. Staj, stajyerin kalitesi noktasından kifayetli olmalıdır. Mahkeme başkanı veya yargıç yanında çalışan stajyerin yetişmiş olduğuna ve bu stajyere o mahkemenin işlerini o gün bırakacak olsa bu işleri yürütecek ehliyetinde olduğuna şahadet etmelidir. Bu şahadetleri belli bir müddet içerisinde elde edemiyen stajyerler meslekte alıkonmamalı, devlete karşı taahhütleri varsa mahkeme başkâtipliğine ayrılmalıdır. Staj devresi; bir yargıcın kaza mesleğine girebilmesi için lüzumlu olan ilk merhaledir.

Bu devrede stajyer tatbiki malûmatı nazari bilgisi ile telif etmeğe ve ilk defa atılacağı yargıçlık görevinde karşılaşıacağı müşkülleri anlamaya çalışır. Bunu takip edecek (yargıç yardımcılığı) sınıfı en az iki sene sürer ve bu vazifede bir yargıcın nezaret ve murakabesi altında görevini yapar. Ondan sonra fiili yargıçlık dönemi başlar.

Şu hesaba göre mesleğe intisap etmiş olan bir yargıç adayının fiilen yargıç olabilmesi için 4 seneye ihtiyaç vardır. Hâkimler Kanunu gereğince üç sınıfa ayrılmış olan yargıçlık hizmetlerinde yükselme devresi olarak tâyin edilmiş bulunan asgari iki sene sonunda yapılacak ayırma incelemelerinde başarı kazanan bu vatandaşın oldukça tecrübeli bir yargıç olabilmesi için en az onbeş sene fiilen çalışması lâzımdır.

Halbuki böyle durmadan, dinlenmeden her yükselme devresinde başarı kazanmak herkese nasip olur bir muvaffakiyet değildir. Böylece çalışan, didinen ve bütün gençlik çağını yargıçlığa hasreyleyen kimsenin olgun hale gelebilmesinden sonradır ki, ondan yurd için, meslek için faydalanma kabil olabilecektir.

Bu düşüncüyü yargıçlık hayatında hiç bir aksama olmadan yükselen bir yargıcın durumunu gözönünde bulundurarak misâl kabilinden ileri sürüyoruz. Tatbikatta 30 sene fiili yargıçlık yapmadıkça birinci sınıf yargıçlığa yükselmenin imkânsız olduğunu bugün Yargıtay'da bulunanların geçirdikleri safhaları ve çektikleri zorlukları sicillerine başvurarak anlamak kolaydır.

Demek ki; Kemâl devresine gelmiş ve nazari ve tatbiki bilgilerle olgunlaşmış bir yargıçtan ortalama bir hesapla ancak 50 yaşından sonra tam bir randıman almak mümkün olabilecektir. Bu yaştan sonra geriye kalan yani mecburi tekaütlük haddine kadar geçecek 15 senelik bir zaman, o yargıcı bu duruma ulaştırmak için sarf olunan emek ve paranın karşılığını korumaya kifayet edebilir mi?

Sıhhati, zekâsı, kavrayışı yıpranmamış bir kimse için yaş asla bahis konusu olmamak lâzım gelir. Zira, yargıçlık herşeyden önce tecrübe ve ihtisasa muhtaç olan bir meslektir.

Beşer ömrü, ideal tekâmülü kazanmaya yetmiyecek kadar kısadır. Bu ölçü elverişsizliğini, sebepsiz ve mücerret bir prensibe bağlamak büsbütün faydasız bir hale sokmak elbette doğru olmaz. Medeni milletlerde yargıçlar yaş haddine tâbi tutulmamaktadır. Sebebi açık : İsteyenler, istedikleri zamanda görevlerinden ayrılabilirler. Fakat, bir yargıcın hizmetinden devletçe istifadeye mani bir hal bulunmazken ve kelimenin ifade edebileceği bütün manâ ile ondan tam bir randıman alınırken yaş haddini doldurduğu sebebine dayanarak kendisini hizmetten ayırmayı hassaten olgun ve mütakâmil yargıçlara şiddetle muhtaç olan Türkiye'mizde doğru ve faydalı bulmamaktayız.

Bazı memleketlerde emekliye ayrılmış olan yargıçlar, ayrıldıktan mesleğin tabii bir uzvu sayılarak ihtiyaç görüldüğü zaman davet edilirler ve asıl yargıç gibi oylarından ve düşüncelerinden istifade edilir.

Yirmi beş seneden beri geçen olaylarla aldığımız sonuçlara bakılırsa Yargıtay kadrosundan her yıl emekliye ayrılanların tutarı, ortalama olarak beşi geçmemektedir. Bütün yargıç kadrosunu gözönünde bulundurduğumuz takdirde bu sayıyı yirmiye çıkarmak mümkündür.

Şu ciheti açıkça arz etmek isterim ki : Emekliye çıkarılmaları bugünkü kanun hükümlerine göre lüzumlu görünen yargıçlarımıza böyle bir mualemeye tâbi tutulmaları karşılığında maaşlarının olduğu gibi verilmesi halinde bunun için gerekecek para miktarı hiç bir zaman büyük görülecek bir rakam olmayacaktır.

Yargıçtan faydalanmanın yüksek bir dereceye çıkarılabilmesi sebeplerini araştırmak için yargıcı yalnız adalet kürsüsünde değil, aynı zamanda bürosu başında ve bütün bir mahkeme teşkilât ve kadrosunun başı olarak ele almak ve öylece mütalâa etmek icap eder.

Mahkeme bir organizmadır. Bu organizmanın dimağı ve ruhu yargıçtır. Diğer hayat elemanları da mahkemenin onlar olmaksızın vazifelerini göremeyeceği kendi personelidir. Yargıcın yanı başında çalışan bu elemanlar mahkeme kalemini meydana getiriyorlar. Düzeninde ve rasyonel metodlara göre çalışmakta olan bir mahkeme kalemi adaletin hakiki bir garantisini meydana getirir. Mahkeme kalemlerinde iş görmekte olan vatandaşlar gelişi güzel seçilmiş memurlardır. Bunları da mesleklerinin gösterdiği özelliklere göre bir yetişmeye tâbi tutmakta, kurslar gördürmekte büyük faydalar vardır.

ZABIT KÂTİPLERİNE VE MÜBAŞİRLERE GELİNCE

Bunlar üzerinde de ayrıca durmak zaruretindeyiz. Zabıt kâtipleri bugün memleketimizde daha ziyade mihaniki bir faaliyet gösteriyorlar. Yargıcın dikte ettiği cümleleri daktilo makinesi ile bir kâğıda geçirmekle iktifa ediyorlar. Halbuki, bu elemanlardan yargı faaliyetinin karara kadar geçecek çeşitli safhalarında fikren de faydalanmamız lâzımdır.

Mübaşirler ise birer odacı durumundadırlar. Başka memleketler adalet hayatında bizim mübaşir adını verdiğimiz elemanlar, vatandaşlar karşısında adalet kürsüsünü işgal ve duruşmaları sevk ve idare dışındaki hususlarda yargıcın yerini tutarlar. Mahkemenin iş cetvelinin tanzimi, davetiyelerin gönderilmesi, çeşitli yazışmaları idare etmek gibi işler hep kendilerine aittir. Esaslı vazifelerim sadece adliye binaları koridorlarında münâdilik haline gelmiş görmekle eza duyduğumuz bu elemanların da hukuk ve meslek statülerini düzenlemek zaruretindeyiz.

Mahkeme ile bir vücut teşkil eden elemanlar arasında bunun kanun kuruluşundan dışarda kalmakla beraber, bünyesine dahil telâkki edilmek icap eden bir meslek adamları zümresi vardır ki, bunlar da avukatlardır. Avukatlarla mahkemenin fiilî münasebetleri ekseriya dava duruşmaları dolayısıyla vâki olmakla beraber, fikri münasebet, mütemadi olmak vasfını haizdir. Bu fikri münasebeti idame ettirmemiz, avukat gruplarının mahkeme içtihatlarını günü gününe takip etmeleriyle mümkün olabilir. Bunun için de mahkeme kararlarının bu meslek mensuplarınca zamanında tetkik olunabilmesi temin edilmelidir. Mahkeme karar ve içtihatlarını bilen avukat, yargıcın çok müessir bir yardımcısı olabileceği gibi adalette davaların görülmesinde zamandan ve süratten büyük istifadelere mazhar olur. Gerçi, Yargıtay kararlarından bir kısmı Adalet Dergisi ile yayımlanmaktadır. Lâkin, gerek mahalli mahkemeler kararları ve gerekse Yargıtay kararlarından birçokları ancak taallûk ettikleri dosyalar içerisinde gömülü kalıyor. Bizde de yabancı memleketlerde olduğu gibi, bu kararların özel teşebbüslerce yayımlanması işine girişilmesini bugüne kadar bekledik, bir şey çıkmadı. Öyle görülüyor ki; bu işi kamu kudreti vasıtasıyla başarmak lâzım gelecek.

Binaenaleyh, adalet işlerimizle meşgul olan hükümet makamlarının bu eksliğimize önem vermesini dileyelim.

İLMÎ HEYET

Adalet Bakanlığı'nın kanun taslaklarını inceleme görevi ile faaliyette bulunacak olan bir ilim heyeti kurmakta olduğunu haber almakla bahtiyarım. Gerçekten sayıları binleri aşan kanunlarımız arasında bir ahenk sağlanması, yasama tekniğini ilgilleyen bir iş olmaktan ziyade bir ilim işi sayılabilir. Yeniden çıkarılacak kanun tasarılarının bu çeşit bir koordinasyon ameliyesinden geçirilmesi, kanunun ilerde yürütüleceği zamanlar için hudutsuz faydalar sağlayabilir. Bu teşebbüsün gerçekleştiğini görmekle ayrıca haz duyacağız.

Büyük Yargıçlar,

Halkın sesi hakkın sesidir. Ancak demokratik olan adalet, gerçekten bir adalet sayılabilir. Felsefe anlamıyla gerçek bir adalet istemek, bünyesi itibarile mutlak olmayan bu mefhumu belki Hareketsizliğe mahkûm etmek demek olur. Onun içindir

ki, her millet için adalet kendi muhitinin farikalarını ve vasıflarını taşıyan hak görünüşleridir. Türk millî muhiti bu bakımdan çok büyük değerde bir kazanca uğradı. Modern demokrasiler karakterinde bir devlet rejimine giden büyük bir adım atıldı. Adaletin de bundan ayrıca gelişme göreceğinden asla tereddüt olunmamalıdır.

Zira, büyük yargıçlar, beşeriyet için en büyük başarı, muazzam halk kitlelerinin kendi kendilerini idareye muktedir bir hale gelmeleri olmuştur.

Hürriyetlerini müdrük, devlet işleriyle ilgili, taşıdığı iradenin, millî iradenin meydana gelmesinde müessir bulunduğu şuuruna sahip bir fertler kütlesinin, millî yaşama âlemi içersinde bu muhitin düzenine, hayat şartlarına, telakkilerine istikamet veren, yükselmesine hız katan adaletin gitgide mutlak adalete yaklaşacak değerde olduğundan şüphe edilemez.

Başarı, yine milletçe bir başarıdır. Çünkü, zamanımız ileri devletinde büyük başarılar ancak halkın, demokrasi ruhunun verdiği çalışma gücünün ve müstakbel bir rahat dünya yaratmak idealinin malı olabilir.

Yeni yılımızın bu zihniyetin vereceği tazelik ve dirlik ile cümlenize esenlik getirmesini diler, sayın dinleyenlerimi sevgilerle selâmlarım.